

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Geografie

Studijní program: Geografie

Studijní obor: Německý jazyk – Geografie se zaměřením na vzdělávání

VYBRANÉ ASPEKTY GEOGRAFICKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ V NĚMECKY MLUVÍCÍCH ZEMÍCH

SELECTED ASPECTS OF GEOGRAPHICAL EDUCATION IN GERMAN-SPEAKING COUNTRIES

Bakalářská práce:12–FP–KGE–039

Autor:

Klára Nováková

Podpis:

.....

Vedoucí práce: doc. RNDr. Branislav Nižnanský, CSc.

Konzultant: doc. RNDr. Branislav Nižnanský, CSc.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
44	0	1	12	25	0

V Liberci dne: 27. 07. 2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Klára Nováková
Osobní číslo: P10000634
Studijní program: B1301 Geografie
Studijní obory: Geografie se zaměřením na vzdělávání (dvouoborové)
Německý jazyk se zaměřením na vzdělávání
Název tématu: Vybrané aspekty geografického vzdělávání v německy mluvících zemích
Zadávací katedra: Katedra geografie

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Učební plány geografie Německa, Švýcarska a Rakouska
2. Učebnice geografie
3. Příprava učitelů geografie
4. Terminologie německého geografického vzdělávání
5. Úkoly v geografickém vzdělávání v německy mluvících zemích
6. Vybrané vzdělávací aktivity pro vyučování na bilingválních školách a ve školách s vyučovacím jazykem německým v ČR

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

1. Gisbert. Geographiedidaktik. 2. vyd. Paderborn: Ferdinand Schöning, 2005. ISBN 3-8252-2324-8.
2. BÖHN, D.: Geographiedidaktik. Brückenfunktion der Geographiedidaktik. 1999, v Mnichově: (Hg.):Did. d. Geogr. Berg. (Oldenb.).
3. STOLPER, Ingo. Landeskunde Deutschland. Liberec, 2010. ISBN 978-80-7372-666-9.
4. KUSCHNIG U.A. Erde-Mensch-Wirtschaft. Wien: Bohmann Verlag, 1999. ISBN 3-85116-187-4.
5. APPLEBY, Matthew. Diercke Geography: for bilingual classes. Braunschweig: westermann druck GmbH, 2006. ISBN 978-3-14-114010-1.
6. GEOGRAPHIE, Lehrpläne für Sekundarstufe I. Lehrpläne für Sekundarstufe I. In Geographie [online]. Luzern : Bildungsplanung Zentralschweiz, 2004 [cit. 2011-11-16]. Dostupné z WWW: http://www.volksschulbildung.lu.ch/lp_geografie.pdf

Vedoucí bakalářské práce:

doc. RNDr. Branislav Nižnanský, CSc.
Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce:

27. června 2011

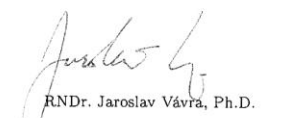
Termín odevzdání bakalářské práce:

7. prosince 2012

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

RNDr. Jaroslav Vávra, Ph.D.
zástupce vedoucího katedry

V Liberci dne 28. května 2012

Čestné prohlášení

Název práce: Vybrané aspekty geografického vzdělávání v německy mluvících zemích
Jméno a příjmení autora: Klára Nováková
Osobní číslo: P10000634

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 27. 07. 2012

Klára Nováková

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala doc. RNDr. Branislavu Nižnanskému, CSc. za odborné vedení mé bakalářské práce, za poskytnuté rady a nápady a v neposlední řadě za čas strávený při konzultačních hodinách.

ANOTACE

Práce je zaměřena na srovnání výuky zeměpisu mezi Německem, Rakouskem a Švýcarskem. Porovnávány jsou výukové plány a koncepce, stručně i obsah učebnic s cílem zjistit jak německy mluvící země přistupují k výuce geografie ve druhém stupni základních škol. Poznatky jsou souhrnně prezentovány v příložených tabulkách. Pro pochopení a porovnání základních pojmů o geografickém vzdělávání je součástí práce i autorkou vytvořený česko-německý slovníček nejpoužívanějších pojmů. Kromě teoretických problémů a analýzy pedagogické dokumentace je v práci prezentován příklad výuky zeměpisu i s řešením pro učitele.

Klíčová slova: zeměpis, Německo, Švýcarsko, Rakousko, vyučování, učebnice, srovnání výuky, příklad výuky

ANNOTATION

The thesis is focused on teaching geography comparison between Germany, Austria and Switzerland. The aim was to compare the educational plans and programs, see the books and find out how German-speaking countries access to the teaching of geography in secondary schools. The findings presented are summarized in the attached tables. To understand and compare the basic concepts of geographical education is part of the work and the author created a Czech-German glossary of terms most commonly used. In addition to theoretical problems and analysis of pedagogical documentation is presented in the work of teaching geography is an example of a solution for teachers.

Keywords: geography, Germany, Switzerland, Austria, teaching, textbooks, teaching and learning comparison, an example of teaching

Obsah

Úvod.....	8
1. Učební plány geografie Švýcarska, Německa a Rakouska.....	9
1.1. Švýcarsko	10
1.2. Německo	15
1.3. Rakousko.....	19
1.4. Vzájemné porovnání švýcarských, německých a rakouských učebních osnov předmětu geografie	24
2. Příprava učitelů geografie	26
3. Terminologie německého geografického vzdělávání	27
3.1. Tvorba německo-českého slovníku.....	27
3.2. Německo-český slovník	27
4. Příklad geografického vzdělávání v německy mluvících zemích.....	34
4.1. Experimenty v geografickém vzdělávání.....	34
4.2. Využití aplikace Google Earth podle dostupnosti vybavení	35
4.3. Využití podle délky práce s programem	36
4.4. Aplikace dostupné v galerii Google Earth	36
5. Vybrané vzdělávací aktivity pro vyučování na bilingválních školách a ve školách s vyučovacím jazykem – němčina v České republice.....	37
5.1. Aplikace pro výuku fyzické geografie	37
5.2. Práce s Google Earth ve fyzické geografii.....	37
5.3. Pracovní list.....	37
5.4. Metodická příručka pro učitele	40
5.5. Vzorové řešení	42
Závěr	44
Použitá literatura	45

1.

Úvod

Hlavní cíl bakalářské práce se zaměřuje na srovnání výuky v německy mluvících zemích. Obsahem jsou tabulky s rozdělením vzdělávacích plánů Švýcarska, Německa a Rakouska, vytvoření německo-českého slovníku a pracovní list s metodickou příručkou pro učitele a výsledná řešení. V dnešní době je velmi důležité umět alespoň jeden světový jazyk a tato práce má napomoci budoucím učitelům při výuce geografie. Pro větší přehlednost je práce rozdělena do dílčích cílů, které v závěru vše spojí a vznikne koncept, který je možný prakticky využít v budoucnosti.

Prvním dílčím cílem je vytvoření tabulek s přehledným obsahem vzdělávacích plánů. Pro dosažení tohoto cíle je nutno probádat nesčetné množství internetových stránek a knižních výtisků. Následně nalezený obsah je přeložen a rozvržen do přehledných tabulek rozdělených podle států, kterým daný vzdělávací plán náleží.

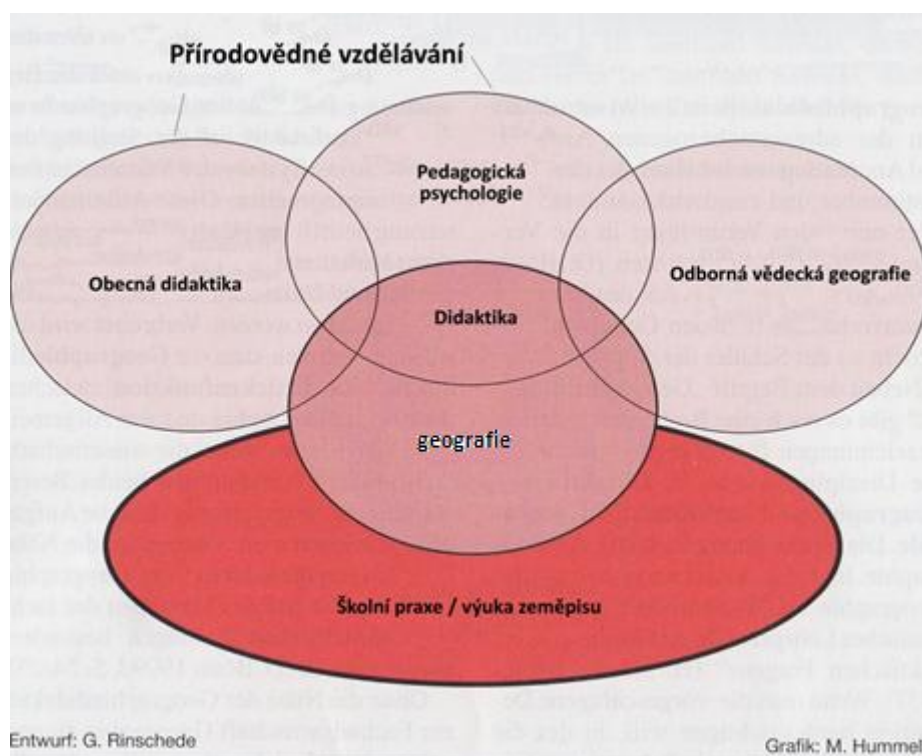
Po důkladném prostudování materiálu je zapotřebí ujasnění nalezených pojmů pro geografické vzdělávání v německy mluvících zemích. Nejvhodnější způsob jak ujasnit třídu pojmů, které německé pedagogické dokumenty obsahují, je vytvoření německo-českého pojmového slovníku, týkající se regionální, fyzické a humánní geografie.

Obsahem poslední kapitoly je příklad geografického vzdělávání v německy mluvících zemích. Celé téma je věnováno experimentální výuce se zaměřením na volně dostupnou aplikaci Google Earth a její využití ve vyučovacích hodinách. Ukázkou je návrh pracovního listu pro žáky druhého stupně základních škol s důrazem na edukační aktivity a netradiční způsob výuky.

2. Učební plány geografie Švýcarska, Německa a Rakouska

Podle D. Böhna je výuka geografie věda, která zasazuje geografické body do prostoru, které jsou označené nebo pojmenované ve srozumitelném jazykovém kódu adresáta (BÖHN, 1999, s. 50). Například v německy mluvící obyvatelé označují město Liberec pod názvem Reichenberg. Toto označení používají jak v mluvené řeči, tak v kartografických dílech.

S pojmem výuka zeměpisu se dávají do souvislosti další pojmy jako například didaktika geografie, geografie jako předmět a vědecká geografie. Didaktika geografie je v německy mluvících zemích vnímána jako vědní obor (obr. 1). Geografie jako předmět se uplatňuje na základních školách a nižších gymnáziích, kde žáci získávají všeobecný přehled o zeměpisu a jeho nauce. Stejně uplatnění tohoto modelu můžeme pozorovat také v didaktice biologie, dějepisu, atd. (RINSCHEDI, 2005)

Obr. 1. *Didaktika geografie na pomezí odborné, vědecké a vzdělávací úrovně*
Zdroj: Rinschede, G.: *Geographiedidaktik*, 2005. Přeloženo autorkou.

V následujících podkapitolách se zaměříme na charakteristiku obsahu geografie jako předmětu podle dostupných pedagogických materiálů v jednotlivých německy mluvících zemích.

2.1.Švýcarsko

Učební plán geografie pro 7. – 9. ročník základní školy ve švýcarském kantonu Luzern (tab. 1.1.1 – 1.1.4) byl vyvinut odbornou geografickou poradenskou skupinou pro školství středního Švýcarska.¹

Přehled učebních osnov geografie			
Švýcarsko	Evropa	Okolní svět	Volitelné předměty
			7.-9. třída
7. třída			1. přírodní katastrofy 2. Země a její hranice 3. ekonomická geografie Švýcarska a její vztah k Evropě 4. prostor a prostorovost v přehledu 5. reliéfní tvary planety Země
1. přehled planety Země			
2. životní styl obyvatelstva v různých klimatických zónách			
3. všeobecný přehled - Evropa			
8. třída			
1. klima a vegetace			
2. zeměpis ostatních zemí			
9. třída			
1. rozvojové země - industriální země			
2. územní plánování Švýcarska			

Tab. 1.1.1 Přehled učebních osnov geografie – základní škola, Švýcarsko, kanton Luzern
Dostupné z WWW: http://www.volksschulbildung.lu.ch/lp_geografie.pdf. Přeloženo autorkou.

¹FachberatungsgruppeGeographie der BildungsregionZentralschweiz, 2004

Obecné cíle	Obsah	Návaznost na předměty
1. Přehled planety Země		
<p>a) získání prostorového přehledu o planetě Zemi - znalost kontinentů a oceánů a umění zařadit ostatní nejdůležitější místa</p> <p>- práce s atlasem</p>	<p>- nejdůležitější místa: vodstvo, pohoří, metropolitní města</p> <p>- reprezentace a zastoupení živočišných druhů na Zemi</p> <p>- pojmy: satelit, mapa, globus</p> <p>- hledání informací v atlasu (rejstřík, obsah, mapa) a dát do kontextu</p> <p>- vyčtení základních informací z mapy</p> <p>- určování souřadnic pomocí zeměpisné sítě</p>	<p>historie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - objevy a dobývání - orientace práce - staré mapy <p>matematika:</p> <ul style="list-style-type: none"> - souřadnicový systém
<p>b) popsání planety Země jako součásti naší sluneční soustavy a vysvětlení pohybů zemské kůry.</p>	<p>- příčiny a následky ročních období, střídání den/noc</p> <p>- význam časových pásem pro globální spolupráci</p> <p>- možné doplňky: měsíční fáze, zatmění, přílivy</p>	<p>německý jazyk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - cesta kolem světa za 80 dní
2. Životní styl obyvatelstva v různých klimatických zónách		
<p>a) určování, jak jsou lidské formy života ovlivněny podnebím a vegetací: - porovnání čtyř hlavních klimatických zón a vysvětlení základních životních funkcí</p>	<p>- základní funkce života: ošacení, bydlení, oblečení, práce, doprava, zásobování, společné žití, zdraví</p> <p>- přiřazení životních okolností ve vztahu na klima, vzájemné působení klimatu, krajiny a lidského využití</p>	<p>- žáci získávají prostorový přehled a zjišťují, jak široce působí klima na jedince, přehled vegetačních stupňů. (avšak v 7. třídě není podstatou vysvětlovat vznik)</p> <ul style="list-style-type: none"> - orientace práce
<p>b) rozpoznání čtyř hlavních klimatických zón Země a jejich přiřazení</p>	<p>- čtyři základní klimatické zóny: tropické, subtropické, mírné, polární</p>	
3. Všeobecný přehled – Evropa		
<p>a) získání vědomostí a přehledu o prostorové Evropě, topografické, politické a kulturní rozdělení Evropy.</p>	<p>- topografické a politická struktura Evropy: státy, pohoří, řeky, oceány, hlavní města, jazyky, aliance (EU), kultura, náboženství</p>	<p>historie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - stěhování národů
<p>b) umění získat informace o zemi, analýza a grafická představitost</p>	<p>Zdroje, sběr dat: internet, almanachy, průvodce, atd.</p>	

Tab. 1.1.2 Švýcarský vzdělávací plán pro 7. třídu základní školy.

Dostupné z WWW: http://www.volksschulbildung.lu.ch/lp_geografie.pdf. Přeloženo autorkou.

Ve švýcarských vzdělávacích plánech pro 7. třídu základních škol se obsah zaměřuje především na fyzickou geografii s návazností na jiné předměty, jako je dějepis, matematika nebo německý jazyk. Tato propojenost u ostatních učebních osnov není úplně zřejmá.

Švýcarské učební plány obsahují například: získávání prostorového přehledu o planetě Zemi, určování pohoří, vodstva a města. Součástí plánu je práce s atlasem a vytyčování základních informací z mapy.

Dále je obsah zaměřen na životní styl obyvatelstva v různých klimatických zónách a rozdělení planety Země na tropický, subtropický, mírný a polární pás. Závěrečnou část plánu tvoří získávání všeobecného přehledu o Evropě, například topografická a politická struktura, kultura, náboženství a Evropská unie. (Tab. 1.1.2)

Pro žáky 8. třídy se vyučovací plán stále pevně drží fyzické geografie a pojednává o tématech klimatu a vegetace, jeho popisu, vysvětlení. Dále se do této kapitoly začleňují charakteristiky počasí, schopnost interpretovat klimatické diagramy, jejich následné znázornění a přiřazování. Navazující kapitola se věnuje zeměpisu ostatních zemí, které upřesňují témata: evropský stát jako přírodní, sociální, ekonomická, politická a historická jednotka a USA jako mimoevropská průmyslová velmoc jako sociální, přirozená, ekonomická, politická a historická jednotka. (Tab. 1.1.3)

Německý pojem *Schulplan* se do českého jazyka překládá jako učební osnova nebo učební plán.

8. třída		
Obecné cíle	Obsah	Návaznost na předměty
1. Klima a vegetace		
a) vysvětlení, popis a charakteristika počasí a podnebí	kombinace meteorologických prvků: -teplota, srážky (vlhkost), vítr (tlak, vysoký a nízký) - typické počasí ve Švýcarsku: fén, bise, severní vítr, západní vítr,... - čtení a interpretace meteorologické mapy	přírodní filozofie

<p>b) schopnost interpretovat klimatické diagramy, nakreslit je, porovnávat je a přiřazovat je</p> <p>c) získání prostorového pohledu na Zemi - přiřazení a popis klimatu a vegetační zóny</p>	<p>- možné doplňky: horské a údolní větry, pozemní a námořní vítr, inverze,...</p> <p>klimafaktory: - v blízkosti moře, nadmořská výška, zeměpisná šířka, expozice, větrné a mořské proudy - možnost doplnění: planetární větrný systém</p> <p>klimatické a vegetační zóny: -polární/subpolární pás (tajga, tundra), mírné pásmo (oceánský, kontinentální), subtropy (Středozemní moře, poušť), tropy (savany, tropický deštný les) - vliv podnebí a vegetace v krajině</p>
<p>2. Zeměpis ostatních zemí</p>	
<p>a) poznat evropský stát jako přírodní, sociální, ekonomickou, politickou a historickou jednotku</p> <p>b) USA jako mimoevropská průmyslová velmoc jako přirozená, sociální, ekonomická, politická a historická jednotka</p>	<p>možné body pozorování (výběr): - topografie, podnebí, obyvatelstvo, kultura, základní údaje, průmysl a obchod, pozice v Evropě a ve světě, speciální funkce, využívání a transformace prostoru, cílová země pro cestování</p> <p>Možné body pozorování (výběr): topografie, klima, velká města / městské oblasti, zemědělství a průmysl (agrobyznys), mono-kultura, mobilita, historie, země přistěhovalců, menšiny, základní údaje, přírodní krajiny, národní parky, význam USA ve světě</p> <p>Historie: - vznik USA</p>

Tab. 1.1.3 Švýcarský vzdělávací plán pro 8. třídu základní školy.

Dostupné z WWW: http://www.volksschulbildung.lu.ch/lp_geografie.pdf. Přeloženo autorkou.

Obecné cíle	Obsah	Návaznost na předměty
1. Rozvojové země – industriální země		
a) rozvojové země jako přírodní, politická a hospodářská struktura a jejich identifikace	<p>typické rozvojové oblasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - klima a vegetace - obyvatelstvo - kultura - ekonomika - vývoj (výživa, zdraví, vzdělání) <p>regionální zaměření:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tropická Afrika - latinská Amerika - jižní Asie - východní Evropa - možné názory těchto regionálních priorit: suchá zóna, kočovníci, koloniální vlivy, plantáže, bezpečnost potravin, užívání půdy, odlesňování, urbanizace a vylidňování venkova, deštivé období, náboženství 	
b) porovnání rozvojových a industriálních zemí a pohled na základní strukturální rysy	<p>možné body srovnání:</p> <ul style="list-style-type: none"> - obyvatelstvo - pyramida - růst počtu obyvatel a rozložení obyvatelstva - výživa - veřejné zdraví - životní úroveň - ekonomická struktura (sektory) 	přírodní filozofie životní dovednosti
c) určení příčin zaostalosti v rozvojových zemích	<p>ekologické:</p> <ul style="list-style-type: none"> - klima, kvalita půdy, nadměrné využívání <p>historické:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kolonialismus, imperialismus <p>ekonomické:</p> <ul style="list-style-type: none"> - globalizace (suroviny a průmyslové země, země s nízkými mzdami), vliv nadnárodních společností, dluh, centrum - periferie <p>sociologický:</p> <ul style="list-style-type: none"> - problematika 	dějiny politika

d) zhodnocení a možnosti rozvoje	<p>mnohonárodnostních států, uprchlíků, fanatismus, rasismus - Švýcarsko jako země přistěhovalců</p> <p>vlastní cesta rozvoje (vhodná technologie) rozvojová pomoc: soukromá, veřejná, mezinárodní rozvojové plochy: - obyvatelstvo (tradice, sociální struktura); - zemědělství (zelená revoluce, pozemková reforma) - ekonomie (dluh) - cestovní ruch</p>
---	---

Tab. 1.1.4 Švýcarský vzdělávací plán pro 9. třídu základní školy.

Dostupné z WWW: http://www.volksschulbildung.lu.ch/lp_geografie.pdf. Přeloženo autorkou.

V posledním ročníku základní školy jsou stěžejními tématy rozvojové země – industriální země. Základními tématy pro hodiny jsou rozvojové země a jejich přírodní politická a hospodářská struktura. Dále její identifikace a porovnání rozvojových a industriálních zemí s regionálním zaměřením na tropickou Afriku, latinskou Ameriku, jižní Asii a východní Evropu. Žáci určují příčiny zaostalosti a hodnotí možnosti rozvoje. (Tab. 1.1.4)

2.2. Německo

V materiálech Otto-Hahn Gymnázia v severním Porýní je pro druhý stupeň základních škol povinně začleněn do vzdělávacího programu i předmět zeměpis. Základní kurikulum pro zeměpis popisuje rozvoj dovedností. Součástí obsahu je:

- přírodní a antropogenní rizika
- život a práce v různých krajinných oblastech
- domácí a globální prostorové rozdíly
- růst a rozdělení světové populace
- ekonomické změny prostorových a politických struktur pod vlivem globalizace.

Dostupné jsou též multimediální doplňkové materiály, např. internetové zdroje na CD-ROM. To umožňuje studentům pochopit prostorově vázané struktury a procesy a získat specifickou způsobilost.

Obsah	Témata	Topografické vazby / příklady oblastí
a) úvod do Geografie	<ul style="list-style-type: none"> - orientace na Zemi - kontinenty a oceány - topografie Německa: "město, země, řeka" - odborný úvod do předmětu: jak používat globus, atlas, mapy,... 	
b) soužití v různě strukturovaných osadách	<ul style="list-style-type: none"> - město: základní dělení, vybavenost města s porovnáním k obci - obec: vybavenost obcí s porovnáním k městu 	Kolín nad Rýnem, Aachen, Menne, např. z oblasti Aachen
c) pracovní síly v ekonomických oblastech	<ul style="list-style-type: none"> - zemědělství: faktory vázané na místo (klíma, půda, trh), minulost a současnost strukturální změna, výroba potravin a zpracování - průmysl: lokalizační faktory (suroviny, doprava, pracovní síla), v minulosti a současnosti, strukturální změny, vodní zdroje 	zemědělství v regionu Magdeburg, speciální plodiny na horním Rýnu, mlékárenský průmysl v Allgäu, strukturální změny v podhůří Porúří - průmyslová přeměna, Hamburský přístav, Rýnská těžba hnědého uhlí, chemický průmysl v oblasti Leuna a Leverkusen
d) vlivy odpočinku v rekreačních oblastech a jejich přirozené geografické struktury	<ul style="list-style-type: none"> - zábava: různé podmínky a nabídky na pobřeží a v horách - změna komunit v závislosti na turismu: fyziognomické a sociálně-ekonomické změny - udržitelný rozvoj cestovního ruchu 	pobřeží Baltského moře, Langeoog, Alpy Drážďany a saské Švýcarsko Pyrenejský poloostrov pobřeží Severního moře, Alpy

Tab. 1.2.1 Německý vzdělávací plán pro 7. třídu základní školy.

Dostupné z WWW: http://www.bertha-ob.de/lbox_files/10494. Přeloženo autorkou.

Podrobnější informace nalezneme v tabulkách 1.2.1 – 1.2.3. Informace v nich jsou rozčleněny na tři hlavní skupiny: obsah, témata a topografické vazby.

Úvod do geografie pro 7. třídu je ze začátku zaměřen především na fyzickou geografii s vazbou k danému regionu a blízkým vztahem k ekonomii. Otevírají se témata jako pracovní síly v ekonomických oblastech, vlivy odpočinku v rekreačních oblastech a jejich přirozené geografické struktury a turismus. Tab. (1.2.1)

8. třída		
Obsah	Témata	Topografické vazby / příklady oblastí
a) život a hospodářství v různých krajinných oblastech	<ul style="list-style-type: none"> - teplota a voda jako limitující faktory pro pěstování plodin a způsoby překonávání přírodních omezení - přirozená geografická struktura, vliv tropického deštného lesa, ekologicky vhodné ekonomické aktivity - mírné pásmo ve prospěch prostoru pro použití v zemědělství - oblasti, prostorové charakteristiky, interakce mezi klimatem a vegetací 	<ul style="list-style-type: none"> severní Afrika / Kanada - suché a studené končiny země, Kalifornie / Perský záliv Střední Afrika / Indonésie Středomoří / Great Plains sýpky na zemi Klimatické a krajinné zóny na Zemi
b) přírodní a antropogenní rizika vázané na lokalitu	<ul style="list-style-type: none"> - oblasti ohrožené přírodními riziky (zemětřesení, sopečné erupce, hurikány) - oblasti ohrožené nevhodnými lidskými zásahy (eroze / desertifikace, globální oteplování, povodně) 	<ul style="list-style-type: none"> Japonsko / Německo Aralské jezero / Labe / severní Čína / Nepál ohrožená stanoviště
c) růst světové populace jako globální problém	<ul style="list-style-type: none"> - příčiny a důsledky různých regionálních rozdělení, věková struktura a vývoj populace v rozvinutých a rozvojových zemích - růst a smršťování měst v rozvojových i rozvinutých zemích 	<ul style="list-style-type: none"> Indie / Čína / Německo populační růst a hladový pás Peru / USA / Dubaj urbanizace městských oblastí

Tab. 1.2.2 Německý vzdělávací plán pro 8. třídu základní školy.

Dostupné z WWW: http://www.bertha-ob.de/lbox_files/10494. Přeloženo autorkou.

Obsah	Témata	Topografické vazby / příklady oblastí
a) národní a globální prostorové rozdíly jako výzva	- územní rozvoj založený na dostupnosti zdrojů, situace na trhu práce a hospodářské politiky	Mexiko, Brazílie, Japonsko
	- porovnání zemí s různými úrovněmi rozvoje - nerovnováha v oblasti výměny zboží a zboží jako příčina globálního rozdělení, bohatství a chudoba ve světě - různé ukazatele a jejich význam pro zjišťování stavu vývoje hospodářských regionů a států - fair trade - příležitosti a rizika třetího světa cestovního ruchu pro rozvoj cílového regionu	Čad, Bolívie, Peru Bali, Keňa, Mexiko
b) růst světové populace jako globální problém	prostorové důsledky politicky a hospodářsky vyvolané migrace cílové oblasti:	Polsko / Německo
	- migrace v EU - oblasti postižené krizí	Súdán, Střední východ
c) ekonomické a politické změny prostorových struktur pod vlivem globalizace	- změna struktury měst v důsledku globální dělby práce	Rorůří, centrální Anglie, Horní Slezsko, Bitterfeld
	- konkurenceschopné evropských regionů v kontextu strukturálních změn, transformace a integrace - restrukturalizace průmyslových zón - zemědělská výroba obchod a životní prostředí - zemědělská politika v Evropské unii - ekologické zemědělství - GlobalCities jako symbol světového obchodu	Chov/lov krevet: Kalifornie, Dolní Sasko New York, Singapur, Londýn, Paříž, Moskva,

Tab. 1.2.3 Německý vzdělávací plán pro 9. třídu základní školy.

Dostupné z WWW: http://www.bertha-ob.de/lbox_files/10494. Přeloženo autorkou.

Pro žáky 8. třídy jsou kapitoly s okruhy rozvrženy na život a hospodářství v různých krajinných oblastech se zaměřením na přirozenou geografickou strukturu, vliv tropického deštného lesa, vhodné ekonomické aktivity.

Vše je situováno do oblasti střední Afriky a Indonésie. Na tuto látku navazují přírodní a antropogenní rizika vázaná na lokalitu. Téma se váže k Japonsku, Německu nebo severní Číně. Je zde začleněna i kapitola o oblastech ohrožených přírodními riziky jako je zemětřesení, hurikány a sopečné erupce. Objevují se zde i otázky a polemiky, zda problémy jako eroze, desertifikace, globální oteplování nebo ohrožení povodněmi nebylo zapříčiněno lidským faktorem. (Tab. 1.2.2)

V posledním ročníku povinné školní docházky se v učebnicích žáci setkávají s problematikou národních a globálních prostorových rozdílů. To je například územní rozvoj založený na dostupnosti zdrojů, situace na trhu práce a hospodářská politika. Vše je potom zasazeno do oblastí Mexika, Brazílie a Japonska. Topografickou vazbou pro Čad, Bolívii a Peru je soubor informací o fair trade nebo příležitostech a rizicích třetího světa se zaměřením na cestovní ruch a rozvoj daného regionu. (Tab. 1.2.3)

2.3.Rakousko

Školní plán je sestaven podle materiálu dostupného z internetu, a to z gymnázia Hartberg ve spolkové zemi Steiermark, Rakousko.²

Rakouské rozvržení učebních osnov sedmé třídy základní školy nenese samostatný název geografie nebo zeměpis, jedná se vždy o předmět s dalším zaměřením jako hospodářský zeměpis, politický zeměpis nebo zeměpis a ekonomika. Předmět se otevírá kapitolou týkající se základů fyzické geografie, například struktura Země nebo krajinné ekologické zóny. Následné téma má specifitější tematiku zaměřenou na rozmanitost a jednotu – koncepce prostoru a struktury Evropy, sociálně-ekonomické problémy, politika hospodářské soutěže a regionální rozvoj. (Tab. 1.3.1)

² Gymnasium Hartberg, 2012

Hlavní obsah	Témata	Kapitoly
a) sociální, ekonomické a ekologicky omezený svět	struktura Země z různých pohledů	- identifikování potenciálního rozdělení země na přírodní, kulturní, politické a ekonomické charakteristiky
	krajinné ekologické zóny na Zemi	- pochopení, interakce terénu, podnebí, půdy, vody a vegetace - klimatické údaje v grafech, rozdělení země
	obyvatelstvo a společnost	- dynamika světové populace s odkazem na model demografického přechodu a analýza - určení příčiny a dopady prostorové a sociální mobility v různých společnostech
	lidé a jejich ekonomické potřeby	- rozpoznat význam trhů a cen pro přidělování omezených zdrojů a neomezených potřeb - ekonomické nerovnosti na světě, založené na dostupnosti výrobních faktorů (půda, práce, kapitál, lidské zdroje) a vysvětlení, v důsledku politické činnosti
	konflikty a regionální příklady	- regionální konflikty o dostupnosti omezených zdrojů (půda, voda, minerální látky, atd.) a vysvětlení následných politických zájmů - přírodní jevy a jejich různorodý dopad na sociální a ekonomické struktury
b) rozmanitost a jednota - nová Evropa	koncepce prostoru a struktury Evropy	- pochopit různé pojmy rozdělení Evropy z hlediska přírodních, kulturních, politických a

	ekonomických charakteristik - Znat nejdůležitější prostorové a ekonomické dopady integrace Evropské unie
výrobní prostory v procesu transformace - hodnoty sčítání a vylepšení jako sociálně-ekonomické problémy	- rozpoznat závislost zemědělského využívání přírodního prostředí a zemědělský potenciál sociálních vztahů - posouzení vhodnosti přírodních oblastí pro rozvoj cestovního ruchu a srovnání vlivu vývoje
konvergence a rozdíly v evropských společnostech	- evropský rozměr pro sociální rozvoj a rozpoznání šance na život a plánování kariéry. - Evropa se stala kontinentem imigrace
politika hospodářské soutěže a regionální politika	- nahlédnutí do dalšího působení dopravy a hospodářské politiky Evropské unie - kriticky zhodnotit zdroje, nástroje a know-how - rozpoznání regionálních rozdílů ve vybraných zemích a analýza nadnárodních subjektů, pochopení a význam regionální politiky
regionální rozvojové cesty ve srovnání	- příklady změn v prostoru, ekonomiky a společnosti po vstupu do Evropské unie - význam příhraniční spolupráce - regionální rozvoj

Tab. 1.3.1 Rakouský vzdělávací plán pro 7. třídu základní školy.

Dostupné z WWW: http://www.bmukk.gv.at/medienpool/877/lp_hs_geographie_877.pdf.

Přeloženo autorkou.

Hlavní obsah	Témata	Kapitoly
a) Rakousko - prostor - společnost - ekonomika	změny v geopolitické situaci v Rakousku	-variabilní kvalita politických hranic Rakouska od 20. stol. a jejich vliv na dopravu, obchod a migraci
	přírodní prostory - příležitosti a rizika	- geo-ekologické faktory a procesy, např. alpské krajinné oblasti, umění demonstrovat a vysvětlit jejich interakce - přírodní podmínky jako výchozí bod pro hodnocení regionálního rozvoje
	demografický vývoj a sociální důsledky politiky	- vývoj rakouského obyvatelstva (časová a prostorová dimenze) - život vybraných skupin populace v souvislosti s fenoménem " <i>Fremdsein</i> " ³ , analýza a vyhodnocení -společensko-politické problémy spojené se stárnutím
	makroekonomická výkonnost a problémy - hospodářská a sociální politika	- specifika rakouské hospodářské a sociální politiky - diskuse a analýza o rozpočtu na bázi ekonomické a společensko-politické záměry a činnosti federální vlády
	místo podnikání Rakousko	- výhody a nevýhody Rakouska, jako hospodářská lokalita - různé úhly pohledu a porovnání s ostatními státy - vnější vazby v kontextu členství v EU a procesu globalizace

Tab. 1.3.2 Rakouský vzdělávací plán pro 8. třídu základní školy.

Dostupné z WWW: http://www.bmukk.gv.at/medienpool/877/lp_hs_geographie_877.pdf.

Přeloženo autorkou.

³Fremdsein - cizost

9. třída		
Hlavní obsah	Témata	Kapitoly
a) Místní - regionální - globální: síť - vnímání - konflikty	globalizace - příležitosti a hrozby	- charakteristika globálních změn klimatu a možný dopad na život a podnikání - místní problémy a globální znepokojení, smysl za odpovědnost za celou zemi
	politické a ekonomické systémy v porovnání	- sociální a politický vývoj různých kultur a jejich vliv na světovou politiku a hospodářství - příčiny a důsledky sociální a ekonomické nerovnosti na globální úrovni
	města jako stanoviště a ekonomických center	- proces urbanizace - rozmanitost života a porovnání prostorové reality města - environmentální problémy expanze městských oblastí
	politická organizace oblastí	- územní plánování jako designový prvek - prostoupení symbolů a obrazů v novém prostoru, vnímání prostoru a prostorové identity - rozvoj na úrovni místní správy

Tab. 1.3.3 Rakouský vzdělávací plán pro 9. třídu základní školy.

Dostupné z WWW: http://www.bmukk.gv.at/medienpool/877/lp_hs_geographie_877.pdf.

Přeloženo autorkou.

Obsahem kapitol pro 8. třídu jsou pojmy Rakousko – prostor – společnost – ekonomika. Dále žáci probírají variabilní kvalitu politických hranic Rakouska od 20. století a jejich vliv na dopravu, obchod a migraci. Vybraná témata směřují od přírodních prostor, demografického vývoje a sociálních důsledků politiky, makroekonomickou výkonnost a problémy, až přes obsáhlou část, která zahrnuje místo podnikání – Rakousko, výhody a nevýhody. Můžeme tu najít také Rakousko jako hospodářskou lokalitu, kde se vyskytují různé úhly pohledu a porovnání s ostatními státy, vnější vazby v kontextu se členstvím v Evropské unii a procesem globalizace.

Jako zajímavost je uvedeno téma demografický vývoj a sociální důsledky politiky, kde se řeší souvislosti a myšlenky života vybraných skupin populace v souvislosti s fenoménem slova *Fremdsein*⁴ a následná analýza a vyhodnocení společensko-politických problémů spojených se stárnutím. (Tab. 1.3.2)

Náplní učebních plánů pro žáky devátých tříd jsou hlavně regionální – globální síť - jeho vnímání a konflikty. Stěžejními body pro výuku zeměpisu jsou témata globalizace, politické a ekonomické systémy, města jako stanoviště ekonomických center a politická organizace oblastí. Nově se do výuky také začleňuje územní plánování jako designový prvek – prostoupení symbolů a obrazů v novém prostoru a prostorové identitě. (Tab. 1.3.3)

2.4. Vzájemné porovnání švýcarských, německých a rakouských učebních osnov předmětu geografie

Švýcarské učební osnovy se liší nejvíc od osnov německých a rakouských. Hlavním specifikem je vytvořený přehled, na kterém je patrné, jaký okruh témat se bude v daném ročníku probírat. Žáci švýcarských škol si jako jediní mohou vybírat z povinně volitelných předmětů, například přírodní katastrofy, ekonomická geografie Švýcarska a její vztah k Evropě, nebo reliéfní tvary planety Země. Podle ročníků se dělí švýcarské učební osnovy na tři hlavní sloupce. Prvním jsou obecné cíle, druhým obsah tvoří vyučované látky a třetím sloupcem je provázanost s ostatními předměty.

Německé osnovy jsou na první pohled méně propracované, méně přehledné a jsou ochuzeny o všeobecný přehled. Následně rozdělují obsah na hlavní témata a topografické vazby/příklady oblastí. Topografické vazby jsou specifikem pro německé osnovy, rakouské ani švýcarské školní plány nemají toto téma v osnovách zahrnuo. Součástí studijního plánu jsou i kompetence a to:

- **Odborná kompetence:** obecné a regionální geografické poznatky o interakci mezi lidmi a prostorem, a zvládnutí tematické orientace;
- **Metodická kompetence:** Schopnost a dovednost dimenzionální struktury obecné a regionální geografie v důsledku různých zobrazení a pracovní

⁴Fremdsein - cizost

vybavení, včetně informačních a komunikačních technologií a médií, jak verbálně i graficky.

- **Rozhodovací kompetence:** schopnost posoudit připravenost a prostorové struktury a procesy a vypořádat se s ostatními hodnotami.
- **Kompetence v pravém slova smyslu:** produktivní formy, simulativní nebo reálné předpoklady pro odpovídající vývoji a rozvoji určeného místa.⁵

Rakouské učební osnovy jsou zcela odlišné od předchozích. V Rakousku neexistuje předmět geografie či zeměpis jako takový, vždy je v kombinaci s dalším předmět, například s ekonomikou. Opět se dělí na tři dílčí části: hlavní obsah, kapitoly a témata. V rakouských plánech se jen zřídka objevují témata týkající se fyzické geografie, převládá zde ekonomická složka a rozvoj země a světa.

⁵ Otto Hahn Gymnasium, 2009

3. Příprava učitelů geografie

Podle A. Wahla, je geografické a kartografické vzdělávání obecnou světovou realitou. V průběhu tohoto vzdělávání se žáci seznamují se základními vědomostmi o planetě Zemi, o fyzicko-geografické a ekonomické sféře. Náplň primárního geografického a kartografického vzdělávání je ustálen (odlišuje se například důrazem na obsah a rozsah regionální geografie. Důležitou část tvoří regionální geografie země (státu) v níž žák žije. Poměrně stabilizovaná je učební látka fyzicko-geografické sféry. Naopak nejméně ustálené je učivo politické a regionální geografie, které často prochází rozsáhlými transformacemi (možno vidět na politických mapách světa či kontinentů).

Didaktika geografie se musí nevyhnutelně projevovat na vnějších podnětech a realitě a musí se jí podřizovat. Síla souboru změn a impulsů, které byly požadavkem 90. let, tyto transformace vyžadovaly od didaktiky geografie pružnou reakci – zaznamenávat a zvládat přicházející podněty a přeměnit je do profesní přípravy geografů a učitelů zeměpisu a do vzdělávacích programů základních a středních škol.

Uskutečnění požadavku Evropské unie výchovy k evropanství a evropské dimenze v geografickém a kartografickém vzdělávání se stala jedním z nových poslání didaktiky geografie zemí Evropské unie.

Evropská dimenze má v geografickém vzdělávání opravdu vhodné předpoklady a podmínky pro její uskutečnění a stává se celistvou součástí geografického vzdělávání jak v České republice, tak v Německu či Rakousku.

Geografická pracoviště vysokých škol Německa, Rakouska a České republiky (od roku 1992/1993) zařadila do studijních programů profesní přípravy geografů a učitelů geografie nové evropské geografické disciplíny. (WAHLA, 2000)

4. Terminologie německého geografického vzdělávání

4.1. Tvorba německo-českého slovníku

Na základě prostudovaných materiálů se ukázala potřeba ujasnění pojmové základny pro geografické vzdělávání v německy mluvících zemích. Vhodným nástrojem pro pochopení třídy pojmů, které německé pedagogické dokumenty obsahují je dvoujazyčný slovník. Výsledkem uvedeného záměru je přes dvě stě padesát pojmů, které se objevují především ve švýcarských, německých a rakouských vzdělávacích plánech. Do celé koncepce jsou zahrnuta jen podstatná jména, týkající se regionální, fyzické a humánní geografie.

4.2. Německo-český slovník

A

Aktivität	<i>činnost</i>
Alpen	<i>Alpy</i>
Ankunft	<i>příjezd</i>
Anspruch	<i>nárok</i>
Äquator	<i>rovník</i>
Arbeitsplatz	<i>pracoviště</i>
Aussicht	<i>prohlížet</i>
Ausweis	<i>občanský průkaz</i>
Auswirkung	<i>dopad</i>
Automobilindustrie	<i>automobilový průmysl</i>

B

Bedingung	<i>podmínka</i>
Behörde	<i>autorita</i>
Benzin	<i>benzín</i>
Bergbau	<i>hornictví</i>
Bevölkerung	<i>populace</i>
Bevölkerungsverteilung	<i>rozložení obyvatelstva</i>
Bildschirm	<i>obrazovka</i>
Binnenland	<i>vnitrozemí</i>
Biodiesel	<i>bionafta</i>
Boden	<i>země</i>
Boden	<i>země</i>
Bogen	<i>oblouk</i>
Bohne	<i>fazole</i>
Bohrinsel	<i>vrtná souprava</i>

Breite	<i>šířka</i>
Bruchzahl	<i>zlomek</i>
Bucht	<i>záliv</i>

D

Deutschland	<i>Německo</i>
Diagram	<i>diagram</i>
Dorf	<i>obec</i>
Drehung	<i>rotace</i>
Dreieck	<i>trojúhelník</i>
Dünger	<i>hnojivo</i>

E

Ebene	<i>úroveň</i>
Einwohner	<i>populace</i>
Eisberg	<i>ledovec</i>
Entfernung	<i>odstranění</i>
Erbse	<i>hrášek</i>
Erdachse	<i>zemská osa</i>
Erde	<i>Země</i>
Erdöl	<i>ropa</i>
Ergebnis	<i>následek</i>
Ergebnisse	<i>výsledky</i>
Erklärung	<i>vysvětlení</i>
Ernte	<i>sklizeň</i>
Europäische Kommission	<i>Evropská komise</i>
Europäische Union	<i>Evropská unie</i>
Europäischer Rat	<i>Evropská rada</i>
Explosion	<i>výbuch</i>

F

Fall	<i>případ</i>
Farbe	<i>barva</i>
Faser	<i>vlákno</i>
Feldfrucht	<i>plodina</i>
Firma	<i>společnost</i>
Fläche	<i>plocha</i>
Fläche	<i>plocha</i>
Fluggesellschaft	<i>letecká linka</i>
Fluss	<i>průtok</i>
Flusskreuzfahrt	<i>výlet lodí</i>
Förderung	<i>podpora</i>
Freizeit	<i>volný čas</i>
Fuhrwerk	<i>vagón</i>

G

Garn	<i>příze</i>
Gebiet	<i>plocha</i>
Gebirge	<i>hory</i>
Gebrauch	<i>použití</i>
Geburtsrate	<i>porodnost</i>
Gedächtnis	<i>paměť</i>
Gegend	<i>plocha</i>
Gemüse	<i>zelenina</i>
Gerichtshof	<i>soudní dvůr</i>
Gesellschaft	<i>společnost</i>
Gesetz	<i>zákon</i>
Geschwindigkeit	<i>rychlost</i>
Gewächshaus	<i>skleník</i>
Gewitter	<i>bouře</i>
Gitternetz	<i>mřížka</i>
Gletscher	<i>ledovec</i>
Globus	<i>zeměkoule</i>
Grad	<i>stupeň</i>
Graupeln	<i>plískanice</i>
Grenze	<i>hranice</i>

H

Hafen	<i>přístav</i>
Hafen	<i>přístav</i>
Hagel	<i>krupobití</i>
Halbkugel	<i>polokoule</i>
Hang	<i>sklon</i>
Hauptstadt	<i>kapitál</i>
Himmelsrichtungen	<i>světové strany</i>
Hintergrund	<i>pozadí</i>
Höhenlage	<i>nadmořská výška</i>
Hochhaus	<i>výšková budova</i>
Holz	<i>dřevo</i>
Hügel	<i>kopec</i>
Hurrikan	<i>hurikán</i>

I

Inhalt	<i>obsah</i>
Insel	<i>ostrov</i>
Institut	<i>institut</i>

J

Jahresniederschlag	<i>roční srážky</i>
Jahreszeit	<i>sezóna</i>
Jahrhundert	<i>století</i>

K

Kältesturm	<i>chladicí věž</i>
Kartenskizze	<i>skica</i>
Klima	<i>podnebí</i>
Klimadaten	<i>klimatické údaje</i>
Klimadiagramm	<i>klimatologické</i>
Klumpen	<i>hrouda</i>
Kohle	<i>uhlí</i>
Kolonie	<i>kolonie</i>
Kompass	<i>kompas</i>
Konflikt	<i>konflikt</i>
Kontinent	<i>kontinent</i>
Kontinentalklima	<i>kontinentální klima</i>
Kugel	<i>koule</i>
Kultureinrichtung	<i>kulturní instituce</i>
Kunde	<i>zákazník</i>
Kurvendiagramm	<i>graf</i>
Küstenlinie	<i>pobřeží</i>

L

Lage	<i>umístění</i>
Land	<i>země</i>
Landkarte	<i>mapa</i>
Landmasse	<i>zemská</i>
Landschaftsformen	<i>formy reliéfu</i>
Landwirtschaft	<i>zemědělství</i>
Landwirtschaft	<i>zemědělství</i>
Längesgrad	<i>stupeň zeměpisné délky</i>
Lastwagen	<i>nákladní auto</i>
Leck	<i>únik</i>
Linie	<i>linka</i>
Lösung	<i>řešení</i>
Lücke	<i>mezera</i>
Luftballon	<i>balón</i>
Luftbild	<i>letecký pohled</i>
Luftdruck	<i>tlak vzduchu</i>
Luftlinie	<i>vzdušnou čarou</i>

M

Maler	<i>malíř</i>
Massentourismus	<i>masový cestovní ruch</i>
Meer	<i>moře</i>
Mensch	<i>muž</i>
Menschenrasse	<i>lidský rod</i>
Meridian	<i>poledník</i>
Merkmal	<i>vlastnost</i>
Metallindustrie	<i>kovopřmysl</i>

Milchstraße	<i>Mléčná dráha</i>
Mitglied	<i>člen</i>
Mittelmeer	<i>Středomoří</i>
Modell	<i>model</i>
Mond	<i>Měsíc</i>
Mühle	<i>mlýn</i>
N	
Nahrungsmittel	<i>jídlo</i>
Nebel	<i>mlha</i>
Neigung	<i>sklon</i>
Netzwerk	<i>síť</i>
Niederschlag	<i>srážky</i>
Nieselregen	<i>mrholení</i>
Nordpol	<i>severní pól</i>
O	
Ort	<i>místo</i>
Österreich	<i>Rakousko</i>
Ozean	<i>oceán</i>
P	
Pfeil	<i>šipka</i>
Pflanze	<i>rostlina</i>
Pilger	<i>poutník</i>
Pinsel	<i>potřete</i>
Planet	<i>planeta</i>
Platz	<i>místo</i>
Prozent	<i>procento</i>
Punkt	<i>bod</i>
Q	
Quadrat	<i>náměstí</i>
Quelle	<i>zdroj</i>
R	
Radiowellen	<i>rádiové vlny</i>
Raffinerie	<i>rafinerie</i>
Regen	<i>děšť</i>
Regenmesser	<i>srážkoměr</i>
Regenschauer	<i>přeháňky</i>
Regenwald	<i>deštný prales</i>
Regierung	<i>vláda</i>
Rechteck	<i>obdélník</i>
Relief	<i>reliéf</i>
Richtung	<i>směr</i>
Rohstoff	<i>zboží</i>

S

Samen	<i>semínko</i>
Satelit	<i>satelit</i>
Säule	<i>sloupec</i>
Seeboden	<i>mořské dno</i>
Seehafen	<i>námořní přístav</i>
Sektor	<i>sektor</i>
Shrub	<i>keř</i>
Scheich	<i>šejk</i>
Schiff	<i>lod'</i>
Schiff	<i>lod'</i>
Schnee	<i>sníh</i>
Sonne	<i>slunce</i>
Sonnenbaden	<i>opalování</i>
Sonnensystem	<i>sluneční soustava</i>
Spanne	<i>rozsah</i>
Sperrholz	<i>překližka</i>
Spitze	<i>top</i>
Spitze	<i>top</i>
Sprache	<i>jazyk</i>
Stadt	<i>město</i>
Stadtstaat	<i>městský stát</i>
Steilküste	<i>útes</i>
Stelle	<i>umístění</i>
Stern	<i>hvězda</i>
Stoff	<i>materiál</i>
Strahl	<i>paprsek</i>
Strand	<i>pláž</i>
Strecke	<i>cesta</i>
Stroh	<i>sláma</i>
Strömung	<i>průtok</i>
Südpol	<i>jižní pól</i>

T

Tageszeit	<i>den</i>
Tankschiff	<i>tanker</i>
Tankstelle	<i>benzínová pumpa</i>
Teil	<i>část</i>
Temperatur	<i>teplota</i>
Tiefe	<i>hloubka</i>
Tierfutter	<i>krmivo pro zvířata</i>
Tornado	<i>tornádo</i>
Transport	<i>doprava</i>
Tröpfchen	<i>kapička</i>
Tundra	<i>tundra</i>

U	
Umriss	<i>nastínit</i>
Umwelt	<i>prostředí</i>
Umweltschutz	<i>ochrana životního prostředí</i>
Universum	<i>vesmír</i>
Unterhandlung	<i>jednání</i>
Unterkunft	<i>ubytování</i>
Unterschied	<i>rozdíl</i>
Urlaubsziel	<i>destinace</i>
V	
Vegetation	<i>vegetace</i>
Verhältnis	<i>poměr</i>
Verkehr	<i>provoz</i>
Verschmutzung	<i>znečištění</i>
Verteilung	<i>distribuce</i>
Viertel	<i>čtvrtletí</i>
Völker	<i>lidé</i>
Vordergrund	<i>popředí</i>
Vorland	<i>přilivové pobřežní pásmo</i>
W	
Währung	<i>měna</i>
Wald	<i>les</i>
Wandkarte	<i>nástěnné mapy</i>
Wasser	<i>voda</i>
Weizen	<i>pšenice</i>
Weltraum	<i>místo</i>
Wettbewerb	<i>soutěž</i>
Wiese	<i>louka</i>
Windgeschwindigkeit	<i>rychlost větru</i>
Winkel	<i>úhel</i>
Wirtschaft	<i>ekonomika</i>
Wolke	<i>oblak</i>
Wolkenbedeckung	<i>oblačnosti</i>
Wolle	<i>vlna</i>
Wüste	<i>poušť</i>
Z	
Zahl	<i>číslo</i>
Zeitzone	<i>časové pásmo</i>
Zoll	<i>celní</i>
Zubehörteil	<i>příslušenství</i>
Zubringerstraße	<i>přivaděč</i>
Zulieferbetrieb	<i>subdodavatel</i>
Zweck	<i>účel</i>

5. Příklad geografického vzdělávání v německy mluvících zemích

5.1. Experimenty v geografickém vzdělávání

Experimenty v geografickém vzdělávání se těší velkému zájmu u studentů a všeobecně mají při vzdělávání úspěch. Nicméně v národních i mezinárodních školách jsou zřídka kdy praktikovány. (AMREIN, 2010)

Ch. Sitte současně s D. Polehňovou uvádí, že pro zatraktivnění studia se v dnešní době při výuce používá řada programů, webových stránek a jiných pomůcek, které zkvalitňují výuku zeměpisu a pro žáky se stává poutavou a inspirující pro další studium v tomto oboru. V dnešní době již nelze učit poutavě a zajímavě bez těchto vymožeností moderní techniky. Dnešní žáci jsou již zvyklí na tyto technologie a vyžadují používání moderních výukových metod.

Jednu z takových pomůcek představuje program Google Earth, který nabízí rozsáhlé možnosti využití nejen ve výuce zeměpisu, ale i jiných předmětů. Jeho jednotlivé verze programu jsou neustále vylepšovány a aktualizovány. Program můžeme instalovat i v českém jazyce (popřípadě německém), což zjednodušuje jeho používání a využití. Další výhodou je, že pro používání programu stačí počítač s připojením na internet.

Program Google Earth je vhodný obzvláště pro učitele zeměpisu. Práce s programem pomůže oživit každou hodinu a měla by se stát jedním z velkých pomocníků. Žáci tak mnohem lépe vnímají výuku a zapamatují si mnohem více informací z hodiny. Rozmanité možnosti využití nabízí tento program také v rámci výuky fyzické geografie, ale také humánní. S pomocí tohoto programu lze procestovat a poznat jednotlivé kontinenty, a to jak z hlediska fyzické, tak humánní geografie. Samotné satelitní snímky mohou poskytovat dostatek informací, ale je možné využít i aplikace z Galerie Google Earth, které jsou zpracovány ostatními uživateli a výuka se tak stane názornější.

Je dobré naučit s tímto programem žáky samotné, aby s ním mohli pracovat i sami doma a učitelé z něj mohli zadávat domácí úkoly. V hodině musí brát kantor ohled

na to, jaké má vybavení a možnosti ve třídě a zda s programem bude pracovat jen on nebo celá skupina žáků – to vše se musí před zpracováním úkolu vzít v úvahu. (SITTE, POLEHŇOVÁ, 2008)

5.2. Využití aplikace Google Earth podle dostupnosti vybavení

Ch. Sitte navrhuje různá využití aplikace, podle možností a vybavení školy. Pokud je ve škole dostupná počítačová učebna s dostatkem počítačů, aby každý žák měl svůj počítač nebo aby žáci pracovali alespoň po skupinkách, je to nejlepší varianta. S programem lze pracovat i tehdy, pokud je ve třídě data projektor a počítač pro učitele, kdy je možné probíranou látku či téma promítat celé třídě na plátno.

Nejvýhodnějším případem je, pokud má každý žák svůj počítač. V tom případě je možné zadávat samostatné úkoly – je možné použít různá zadání, aby od sebe žáci neopisovali. Můžeme potom sledovat pokroky jednotlivých žáků. Přes tento program je pak v tomto případě možné i žáky zkoušet, zadávat úkoly k tématu hodiny atp.

Program lze využít i pro práci ve skupinkách, kde je zvolena náročnější a delší práce týkající se probíraného tématu. Žáci mohou mít i zadaný „projekt“, který budou průběžně vypracovávat – třeba i celý půl rok. Práce ve skupinách má jednu nevýhodu – to, že učitel musí důsledně kontrolovat, zda pracuje celá skupina rovnoměrně a úkol nevypracovává pouze jeden žák. Je to tedy pro učitele náročnější.

Pokud je ve třídě pouze počítač pro učitele, data projektor a připojení k internetu, lze program využít především k názorným ukázkám pro celou třídu, pro uvedení témat hodiny atp. Je vhodné ho využívat pro kratší výstupy, ale učitel jich může během hodiny zařadit více a doplnit tak svůj výklad. Příprava těchto ukázek či prezentací je ovšem velice náročná na přípravu a je vhodné je mít předem uložené v počítači, aby se dlouho nenačítaly a nenarušovaly tak chod hodiny.

Pro práci v hodinách se žáky je nejlepší, když má každý žák přístup ke svému počítači a mohou samostatně vypracovávat jednotlivé úkoly. Potom můžeme této program používat i pro testy. Je vhodné žákům z programu zadávat i domácí úkoly. Výstupem takového úkolu může být obrázek, místo, trasa nebo soubor vytvořený v tomto programu, který žáci odešlou učiteli e-mailem nebo přinesou do hodiny vytištěný. (SITTE, 2008)

5.3. Využití podle délky práce s programem

O. Klappacher uvádí, že ve škole by práce s programem měla obsahovat plán jednotlivých hodin a splňovat tak učební plán, většinou to však není zcela možné, proto výuku jen doplňuje. Žáci by se měli především naučit praktické věci, které využijí i mimo hodiny a které mohou praktikovat i v běžném životě. Tím vzroste motivace práce – žáci vidí praktické využití.

V případě doplnění výuky by žáci s programem měli pracovat nejlépe na začátku nebo konci hodiny. Práce s tímto programem je variabilní a je pouze na učiteli, zda s ním bude pracovat celou hodinu nebo udělá jen několik výstupů a tím svůj výklad doplní. Například: Na začátku hodiny uvedeme výuku výstižnou ukázkou, která bude krátká a jasná a nastíní probírané téma hodiny. Využijeme to například pro ukázkou určitého místa, video, aplikace z galerie a další. Je možné také využít aktuální témata nebo zprávy a zpracovat je pomocí tohoto programu.

Pokud se učitel rozhodne pro delší práci s programem v hodině, je vhodné, aby počítače byly minimálně pro skupinky žáků, aby se nenudili a pracovali soustavně, proto je výhodné mít jeden počítač pro jednoho žáka, kde se dá sledovat jeho práce a pokroky v užívání programu. Úkoly by měly být tematické a jednotlivé typy úkolů potom záleží na probíraném tématu. (KLAPPACHER, 2006)

5.4. Aplikace dostupné v galerii Google Earth

Dále O. Klappacher uvádí, že ve výuce je možné využít různé aplikace Google Earth. Aplikací je tu nepřeberné množství a tím pádem má učitel velké možnosti, jak zařadit tento program do výuky. V galerii lze vyhledávat pomocí tématu, názvu atp. Aplikace lze buď uložit, nebo otevírat rovnou na internetu. Pro práci ve výuce je výhodnější je nejdříve uložit. (KLAPPACHER, 2006)

6. Vybrané vzdělávací aktivity pro vyučování na bilingválních školách a ve školách s vyučovacím jazykem – němčina v České republice

6.1. Aplikace pro výuku fyzické geografie

Vybrané aplikace vhodné pro výuku tematických celků ve výuce fyzické geografie.

Název aplikace	Popis aplikace
Alles über Wasser	množství vody v jednotlivých zdrojích v grafickém zobrazení
Klimawandel in unserer Welt	animace znázorňující změny klimatu v průběhu následujících 100 let
Tägliche MODIS Satellitenbilder	satelitní model oblačnosti pro celou planetu Zemi
Globalepaläogeografische Aufrufe	geologický vývoj země v průběhu 600 milionů let v animovaném rozhraní
NSIDC Gletscher und Klimawandel	obrazová dokumentace změn ledovců na Aljašce v průběhu let
Echtzeitiges Erdbeben	aplikace znázorňující epicentra zemětřesení z nedávné doby, hranice a pohyb litosférických
Anstieg des Meeresspiegels - Animation	animace záplav při vzestupu hladiny světového oceánu o 1-100m
Meerwasserfläche Temperatur	kartogramové zobrazení povrchové teploty vody

Tab. 5.1.1 *Aplikace pro výuku fyzické geografie*

Dostupné z WWW: http://is.muni.cz/th/222930/prif_b/. Přeloženo autorkou.

6.2. Práce s Google Earth ve fyzické geografii

Google Earth může být pomocníkem pro každého učitele či žáka. Aplikaci je možno využít pro motivační úvod do probírané látky, do tematických celků probíraného učiva, k procvičování a zapamatování. V následující podkapitole je návrh pracovního listu z oblasti fyzické geografie, který se věnuje tématu globální tektoniky s využitím aplikace Google Earth. Tento soubor příkladů je doplněn o metodické pokyny pro učitele a správné řešení zadaných úkolů.

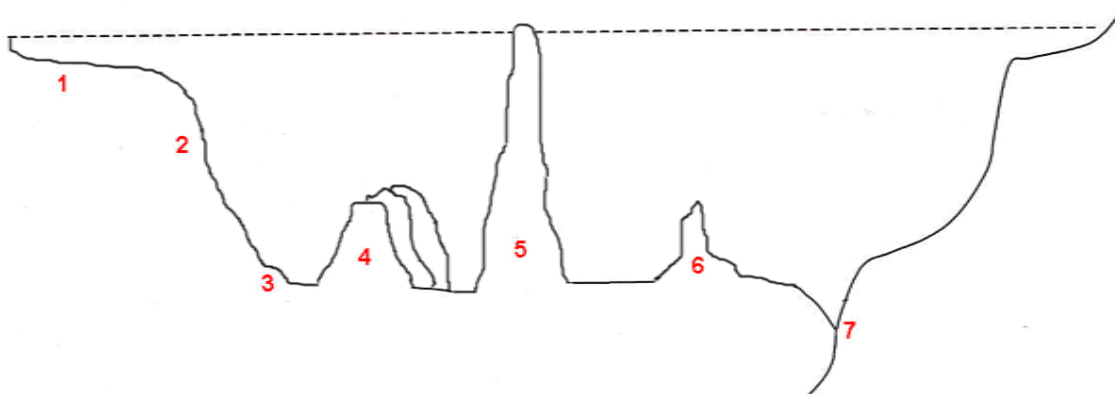
6.3. Pracovní list

Všechny níže uvedené příklady jsou sestaveny podle Ch. Sitta, O. Klappachera a D. Polehňové. (SITTE, 2008, KLAPPACHER, 2006, POLEHŇOVÁ, 2008)

Tajemství oceánů a pevniny

Kapitán Nemo a jeho ponorka Nautilus se vydala na podmořský výzkum. Dohromady probádáme mořské dno a prozkoumáme nejhlubší místo planety Země a zkusíme odkrýt tajemství pevniny. Naučíme se jak vzniká a zaniká zemská kůra.

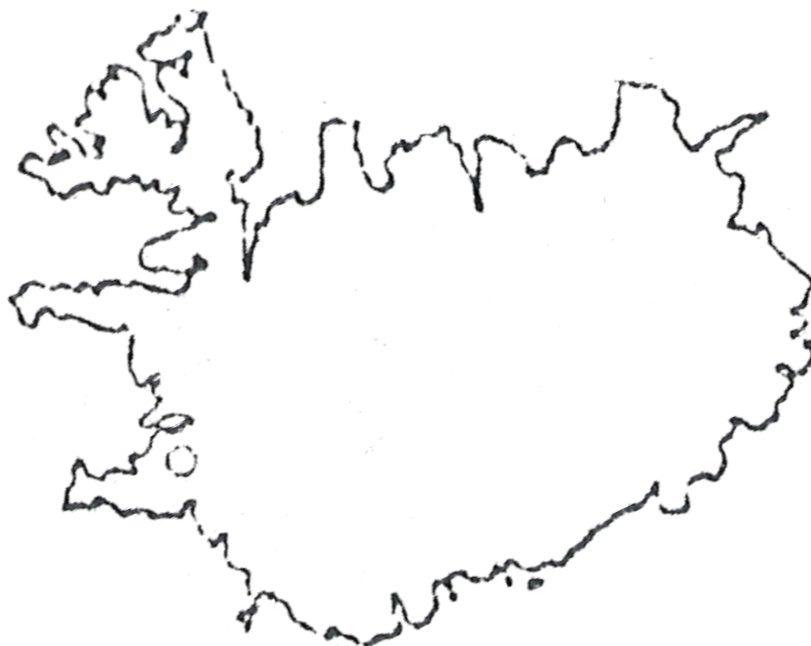
- 1) Na obrázku je schematicky zobrazeno oceánské dno a jeho jednotlivé části jsou označeny čísly. Do popisu uveď název jednotlivých tvarů reliéfu a to, co o daném místě víš, popř. nějakou zajímavost, kterou zjistíte pomocí vrstev (např. Oceán).

- 1
.....
2
.....
3
.....
4
.....
5
.....
6
.....
7
.....

- 2) Jaké nerostné bohatství se nachází v podmořských šelfech:
..... a
- 3) Již dvakrát se Norové v referendu rozhodli nevstoupit do EU. K tomuto rozhodnutí je vedl fakt, že v jejich vodách se nachází naleziště nerostných surovin, a také zde probíhá
(doplň činnost, kterou zde Norové provozují)
- 4) Pomocí funkce Pravítka změř délku podmořského kaňonu řeky Kongo. km
- 5) Island se nachází na styku: a litosférické desky.

- 6) Do přiložené slepé mapy zakresli všechny islandské sopky a zkus zakreslit hranice litosférických desek. (využij vrstvu Galerie – Sopky a vyhledávač – Island, sopky)

- 7) Funkcí Přidat obsah si zobraz nabídku Galerie Google Earth a vyhledej si aplikaci Echtzeites Erdbeben, ulož ji a zobraz v aplikaci Google Earth. Rozbal nabídku a nech si zobrazené pouze Tektonische Platten - Grenzen. Poté odpověz na následující otázky (doplň nebo nehodící se škrtni):

- Atlantický oceán se: *zvětšuje – zmenšuje*

- Uprostřed středooceánského hřbetu se nachází údolí
a dochází zde *ke vzniku nové zemské kůry – k zániku staré zemské kůry*

- Tichý oceán se: *zvětšuje – zmenšuje*

- Která litosferická deska se pohybuje nejvyšší rychlostí:,
ve kterém místě:
Jaká je tato rychlost: mm/rok.
Deska se zde *zanořuje – vzniká – pohybuje souběžně s jinou deskou.*

- 8) Zapni si z Galerie vrstvy Zemětřesení a Sopky.

- Jak se nazývá oblast v Tichém oceánu, lemovaná velkým množstvím sopek a zemětřesením:

6.4. Metodická příručka pro učitele

V níže položené tabulce L. Matzat a D. Polehňová uvádí metodické pokyny pro učitele v souladu Rámcového vzdělávacího programu. Součástí jsou klíčové kompetence, které by se měly rozvíjet při vyplňování pracovního listu *Tajemství oceánů a pevniny*. (MATZAT, 2009, POLEHŇOVÁ, 2008)

Grad und Zeitraum der Bildung	Druhý stupeň základní školy
Ausbildungsinhalt⁶	přírodní prostředí – fyzická geografie
Erwartete Ergebnisse⁷	objasnění působení endogenních procesů a jejich vliv na utváření zemského povrchu a na život lidí
	učení se používat vybrané geografické zdroje dat
Rozvíjené klíčové kompetence	
Lernkompetenzen⁸	efektivně využívá různé strategie učení k získání a zpracování poznatků a informací, hledá a rozvíjí účinné postupy ve svém učení, reflektuje proces vlastního učení a myšlení
	kriticky přistupuje ke zdrojům informací, informace tvořivě zpracovává a využívá při svém studiu a praxi
Kommunikative Kompetenz⁹	s ohledem na situaci a účastníky komunikace efektivně využívá dostupné prostředky komunikace verbální i neverbální, včetně symbolických a grafických vyjádření informací různého typu
	vyjadřuje se v psaných projevech jasně, srozumitelně
	efektivně využívá moderní informační technologie
Soziale und persönliche Kompetenz¹⁰	aktivně spolupracuje při stanovování a dosahování společných cílů
	přizpůsobuje se měnícím se životním a pracovním podmínkám a podle svých schopností a možností je aktivně a tvořivě ovlivňuje
Zivile Kompetenz¹¹	rozšiřuje své poznání a chápání odlišných kulturních a duchovních hodnot, spoluvytváří je a chrání
	respektuje různorodost hodnot, názorů, postojů a schopností ostatních lidí

⁶ Vzdělávací obsah

⁷ Očekávané výstupy

⁸ Kompetence k učení

⁹ Kompetence komunikativní

¹⁰ Kompetence sociální a personální

¹¹ Kompetence občanské

Kompetenzen für unternehmerische Initiative¹²	rozdíví svúj i odborný potenciál, rozpoznává a využívá příležitosti pro svúj rozvoj v osobním a profesním životě
	uplatňuje aktivní přístup, vlastní iniciativu a tvořivost, vítá a podporuje inovace
Interdisziplinäre Verknüpfungen und Überschneidungen¹³	Informatika a informační a komunikační technologie
Management-Organisation, Lernaktivitäten¹⁴	Skupinová – dvojice
Räumliche Organisation¹⁵	Učebna vybavena počítači
Zeitliche Gliederung¹⁶	2 vyučovací hodiny
Lehrmethode¹⁷	Klasická – práce s obrazem, komplexní – skupinová, výuka podporovaná počítačem
Erforderlichen Ausstattungen und Ressourcen¹⁸	Počítače s internetem, pracovní list, psací potřeby
Použitá literatura a zdroje	
[1] Program Google Earth verze 5.0.	
[2] slepá mapa Islandu - naskenovaná	
[3] aplikace Echtzeit Erdbeben dostupná na: http://www.google.com/gadgets/directory?synd=earth&hl=cs&url=http%3A%2F%2Fwww.google.com%2Fmapfiles%2Fmapplets%2Fearthgallery%2FReal-time_Earthquakes.xml	
[4] Metodický portál RVP – Gymnaziální vzdělávání – RVP - <i>Rámcový vzdělávací program pro gymnázia</i> (pdf) [on-line]. Výzkumný ústav pedagogický, Praha, 2005-2009. Dostupný na WWW: < http://www.rvp.cz/soubor/RVP_G.pdf >. ISSN 1802-4785	

Tab. 5.4.1 *Metodická příručka pro učitele k pracovnímu listu*

Dostupné z WWW: http://is.muni.cz/th/222930/prif_b/. Přeloženo autorkou.

¹² Kompetence k podnikavosti

¹³ Mezioborové přesahy a vazby

¹⁴ Organizace řízení učební činnosti

¹⁵ Organizace prostorová

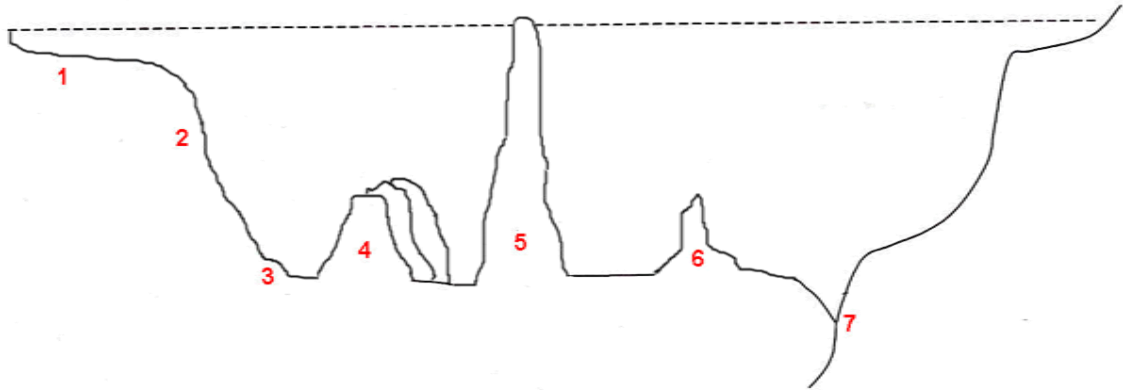
¹⁶ Organizace časová

¹⁷ Vyučovací metoda

¹⁸ Nutné pomůcky a prostředky

6.5. Vzorové řešení

- 1) Na obrázku je schematicky zobrazeno oceánské dno a jeho jednotlivé části jsou označeny čísly. Do popisu uveď název jednotlivých tvarů reliéfu a to, co o daném místě víš, popř. nějakou zajímavost, kterou zjistíš pomocí vrstev (např. Oceán).

- 1 - *pevninský šelf*
- 2 - *pevninský svah*
- 3 - *pevninské úpatí*
- 4 - *středoocéánský hřbet*
- 5 - *ostrov*
- 6 - *gyot (podmořská hora)*
- 7 - *hlubokooceánský příkop*

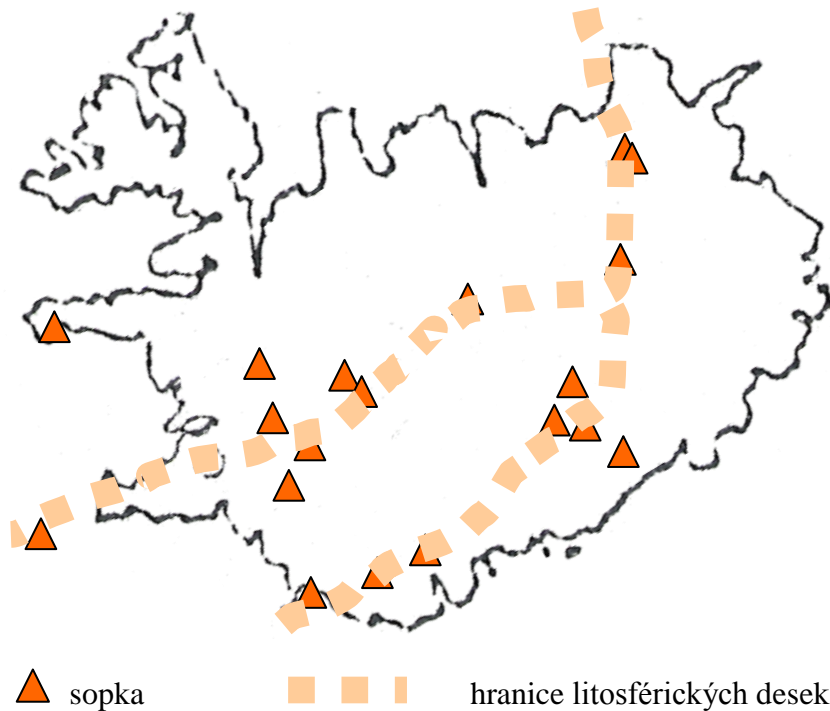
- 2) Jaké nerostné bohatství se nachází v podmořských šelfech: *ropa a zemní plyn*

- 3) Již dvakrát se Norové v referendu rozhodli nevstoupit do EU. K tomuto rozhodnutí je vedl fakt, že v jejich vodách se nachází naleziště nerostných surovin a také zde probíhá *rybolov*.

- 4) Pomocí funkce Pravítko změř délku podmořského kaňonu řeky Kongo. *135 km*

- 5) Island se nachází na styku: *euroasijské a severoamerické* litosferické desky.

- 6) Do přiložené slepé mapy si zakresli všechny islandské sopky a zkus zakreslit hranice litosférických desek. (využij vrstvu Galerie – Sopky a vyhledávač – Island, sopky)

- 7) Funkcí Přidat obsah si zobraz nabídku Galerie Google Earth a vyhledej si aplikaci Echtzeites Erdbeben, ulož ji a zobraz v aplikaci Google Earth. Rozbal nabídku a nech si zobrazené pouze Tektonische Platten - Grenzen. Poté odpověz na následující otázky (doplň nebo nevhodící se škrtni):

- Atlantický oceán se: *zvětšuje* – ~~zmenšuje~~
- Uprostřed středooceánského hřbetu se nachází *riftové údolí* a dochází zde *ke vzniku nové zemské kůry* – ~~k zániku staré zemské kůry~~
- Tichý oceán se: ~~zvětšuje~~ – *zmenšuje*
- Která litosferická deska se pohybuje nejvyšší rychlostí: *pacifická deska*, ve kterém místě: *mezi souostrovím Tonga a Samoa*.
Jaká je tato rychlost: *237 mm/rok*.
Deska se zde *zanořuje* – ~~vzniká~~ – ~~pohybuje souběžně s jinou deskou~~

- 8) Zapni si z Galerie vrstvy Zemětřesení.

- Jak se nazývá oblast v Tichém oceánu lemovaná velkým množstvím sopek a zemětřesením: *Ohnivý pás Pacifiku*

Závěr

Hlavní cíl bakalářské práce byl zaměřen na srovnání výuky v německy mluvících zemích, vytvoření pojmového dvoujazyčného slovníku a pracovní list s metodickou příručkou pro učitele a jeho řešení. Obsahem jsou tabulky s rozdělením vzdělávacích plánů Švýcarska, Německa a Rakouska. Práce má v budoucnu napomoci budoucím učitelům při výuce geografie. Pro větší přehlednost byla práce rozdělena do dílčích cílů.

Prvním dílčím cílem jsou vytvořené tabulky s přehledným obsahem vzdělávacích plánů německy mluvících zemí. Veškerý nalezený a prozkoumaný materiál byl přeložen a rozvržen do přehledných tabulek podle států, kterým daný vzdělávací plán náleží. Z prostudovaných materiálů bylo zapotřebí ujasnění nalezených pojmů pro geografické vzdělávání v německy mluvících zemích. Nejvhodnější způsob jak ujasnit třídu pojmů, které německé pedagogické dokumenty obsahovaly, bylo vytvoření německo-českého pojmového slovníku, týkající se regionální, fyzické a humánní geografie.

Na základě analýzy dostupných učebnic byl vytvořen příklad geografického vzdělávání v německy mluvících zemích. Celé téma bylo věnováno experimentální výuce se zaměřením na volně dostupnou aplikaci Google Earth a její využití ve vyučovacích hodinách. Na ukázkou byl vytvořen návrh pracovního listu pro žáky druhého stupně základních škol s důrazem na edukační aktivity a netradiční způsob výuky.

Po téměř ročním hledání a prozkoumávání tří vzdělávacích plánů německy mluvících zemí, je výsledku patrné, že Švýcarské učební osnovy se nejvíce liší od osnov německých a rakouských. Hlavním specifikem je vytvořený přehled okruhů témat, který se v daném ročníku probírá. Žáci švýcarských škol si jako jediní mohou vybírat z povinně volitelných předmětů. Oproti tomu součástí německého studijního plánu jsou i kompetence a rakouské učební osnovy jsou odlišné od předchozích. V Rakousku neexistuje předmět geografie či zeměpis jako takový.

Pro budoucí využití je možné rozšiřování pojmového německo-českého slovníku a jeho případná publikace. Při uvedení pracovního listu do výuky by bylo možné získat zpětnou vazbu od žáků a postupně vytvářet další pracovní listy týkající se regionální a humánní geografie.

Použitá literatura

- AMREIN, F.: *Luzern* [online]. 2010 [cit. 2011-11-12]. *Experimente im Geographieunterricht*. Dostupné z WWW: <http://www.luzern.phz.ch/fileadmin/media/luzern.phz.ch/Medienmitteilungen/phzlu_m_a-amrein-iten-nussbaumer-experimente-gg_2010.pdf>.
- APPLEBY, M.: *Diercke Geography: for bilingual classes*. Braunschweig: Westermann Druck GmbH, 2006. ISBN 978-3-14-114010-1.
- BÖHN, D.: *Geographiedidaktik. Brückenfunktion der Geographiedidaktik*. Mnichov: Did. d. Geogr. Berg. (Oldenb.), 1999.
- CULKOVÁ, V.: *Seznamte se s Google Earth*. Geografické rozhledy, 2006 [cit. 2011-11-12]., roč. 15, č. , s. 10-11. Dostupný na WWW: <http://radyne.fpe.zcu.cz/web/skola/data/GI6a.pdf>.
- Geographie und Wirtschaftskunde*. Wien, 2012. [cit. 2011-12-06]. Dostupné z: http://www.bmukk.gv.at/medienpool/877/lp_hs_geographie_877.pdf.
- HEMMER, I.: *Bildungsstandards im Fach Geographie für den Mittleren Schulabschluss mit Aufgabenbeispielen* [online]. Deutschland: Selbstverlag Deutsche Gesellschaft für Geographie, 2010 [cit. 2011-11-12]. Dostupné z WWW: <http://www.geographie.de/docs/geographie_bildungsstandards.pdf>.
- KLAPPACHER, O.: *Methode: Arbeit mit Satellitenbildern. - Kompakt 2 für die 6. Klasse AHS*, Linz, 2006
- KÜHNLOVÁ, H.: *Kapitoly z didaktiky geografie*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 1999. 145s.
- KUSCHNIG U.A.: *Erde-Mensch-Wirtschaft*. Wien: Bohmann Verlag, 1999. ISBN 3-85116-187-4.
- Lehrpläne für Sekundarstufe I. Lehrpläne für Sekundarstufe I. In Geographie* [online]. Luzern : Bildungsplanung Zentralschweiz, 2004 [cit. 2011-11-16]. Dostupné z WWW: <http://www.volksschulbildung.lu.ch/lp_geografie.pdf>.
- MATZAT, Lorenz. *Google Earth im Unterricht: Materialien und Konzepte. Educational-gaming.de* [online]. 2009 [cit. 2012-06-20]. Dostupné z: <http://www.educational-gaming.de/2009/06/google-earth-im-unterricht-materialien-und-konzepte/>
- NOVOTNÁ, M.: *Vycházka podle Google Earth*. Geografické rozhledy, 2009 [cit. 2011-11-12]., roč. 18, č. 4, s.10-11. Dostupný na WWW: <<http://radyne.fpe.zcu.cz/web/skola/data/GI8.pdf>>.
- NOVOTNÁ, M.; KLIVANOVÁ, L.: *Vyučování s Google Earth*. Geografické rozhledy, 2009, roč. 18, č. 3, s.10-11. Dostupný na WWW: <<http://radyne.fpe.zcu.cz/web/skola/data/GI7.pdf>>.
- PENON, J.; ZIMMERMANN, G.: Berlin [online]. 2008 [cit. 2011-11-12]. *Schulpraktische Seminare Erdkunde*. Dostupné z WWW: <<http://bildungsserver.berlin-brandenburg.de/fileadmin/bbb/zielgruppen/lehramtsanwaerterinnen/erdkunde/Experimente.pdf>>.
- POLEHŇOVÁ, D.: *Využití programu Google Earth v geografickém vzdělávání* [online]. Brno, 2009 [cit. 2012-06-12]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/222930/prif_b/. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce RNDr. Vladimír Herber, CSc.

Rahmenplan für die Sekundarstufe I. In www.Berlin.de [online]. 1. Auflage. Germany : Oktoberdruck AG Berlin, 2006 [cit. 2011-11-16]. Dostupné z WWW: <http://www.berlin.de/imperia/md/content/sen-bildung/schulorganisation/lehrplaene/sek1_geografie.pdf?start&ts=1150101548&file=sek1_geografie.pdf>.

REUTERMANN, T.: *Experimente im Geographieunterricht* [online]. Bremen, 2005 [cit. 2011-12-11]. Dostupné z: seminarhgwgeo.npage.de/get_file.php?id=10730218&vnr=187006.

RINSCHÉDE, G.: *Geographiedidaktik*. Paderborn: Ferdinand Schöningh, 2005. ISBN 3-8252-2324-8.

Schulbuchzentrum-online [online]. 2011 [cit. 2011-11-16]. Lehrplansynopse zu den Bildungsstandards für den Fächerverbund Erdkunde – Wirtschaftskunde – Gemeinschaftskunde (EWG) in Baden-Württemberg – Abgleich mit dem Diercke Drei Universalatlas. Dostupné z WWW: <http://files.schulbuchzentrum-online.de/onlineanhaenge/files/synopse_ewg_f_d3_100770.pdf>.

Schulinterner Lehrplan für das Fach Erdkunde in der Sekundarstufe I. Aachen: Einhard Gymnasium, 2008. [cit. 2012-06-12]. Dostupné z: http://www.bertha-ob.de/lbox_files/10494

SITTE, Christian. Wirtschafts- und Sozialgeographie Wirtschaftsinformationen. *Google-Earth und andere Anwendungen im Unterricht* [online]. 2008 [cit. 2012-06-20]. Dostupné z: http://www.eduhi.at/dl/WN133_GE_mitLINKS100001.pdf

STOLPER, I.: *Landeskunde Deutschland*. Liberec: Technická univerzita Liberec, 2010. ISBN 978-80-7372-666-9.

Uživatelská příručka aplikace Google Earth [online]. Google, 2008. Dostupná z WWW: <<http://earth.google.com/userguide/v5/index.html>>.

WAHLA, A.: *Realizace nového cíle geografického a kartografického vzdělávání - výchova k evropanství a evropské dimenzi v České republice v letech 1992 - 2000*. 2000. Dostupné z: <http://www.osu.cz/katedry/ksg/pers/BB.pdf>.

WOHLSCHLÄGEL, H.: [Http://www.univie.ac.at/](http://www.univie.ac.at/) [online]. 2004 [cit. 2011-11-16]. Studienplan für das Lehramtstudium. Dostupné z WWW: <http://studentpoint.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/studentpoint_2011/studienplaene/190456.pdf>.